

MĂRTURII DOCUMENTARE DESPRE MUZICA NAȚIONALĂ ÎN CULTURA EUROPEANĂ: LAUDATIO, DL DOCTOR HABILITAT VICTOR GHILAȘ**DOCUMENTARY EVIDENCE OF NATIONAL MUSIC IN EUROPEAN CULTURE: LAUDATIO FOR DR. HABIL. VICTOR GHILAS****DIANA BUNEA¹**doctor în studiul artelor, profesor universitar,
șefă departament Muzicologie, compoziție și jazzAcademia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
<https://orcid.org/0000-0002-4488-0834>

CZU 78.034/.036(478:4)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2026.1.35>

Cercetarea dlui Ghilaș este o lucrare multășteptată în spațiul nostru cultural, un studiu prin care, în primul rând, se pune în valoare un patrimoniu muzical național, în mare parte, quasi-necunoscut chiar de către cercetători sau muzicieni.

Cartea prezentată astăzi are o valoare fundamentală și, cu siguranță, ar trebui să-și găsească locul în bibliotecile universitare, profesionale, dar și în casele tuturor intelectualilor români – în general, în casele în care se citește, pentru că, de astăzi, nimeni nu va mai avea dreptul să spună că nu cunoaște acest strat cultural valoros, care, iată, s-a lăsat descoperit, cu rigurozitate academică, cu un înalt profesionalism, cu acribie, de către dl doctor habilitat Victor Ghilaș. Lucrarea reprezintă o extraordinară muncă de documentare, o investigare de arhivă foarte minuțioasă ce necesită nu doar talent de cercetător, dar și multă răbdare și timp.

Am parcurs cartea, recunosc, poate mai în grabă, dar cu un mare interes. Și am înscris-o în lista priorităților de lectură. De fapt, este o carte care ce nu poate fi citită o dată, de la un capăt la altul și atât. Este o enciclopedie, un catalog dacă vreți, o sursă științifică de bază. O primă impresie a fost aceea că țin în mână un document valoros, o sursă de informații necunoscute, care deschide orizonturi largi pentru cultivare, cunoaștere, dar și pentru cercetare.

Ceea ce mi-a atras atenția, întâi de toate, este perspectiva, așa spune, „stereofonică” a cercetării – autorul își propune să „schimbe” oarecum optica cercetării, prin aprecierea locului și valorii muzicii naționale românești în cultura europeană – deci, dinspre Europa – spre casă. Vectorul științific muzicologic „tradițional”, axat pe ideea „iată cine suntem și iată care sunt valorile noastre muzicale”, a căpătat o altă amplasare în contextele geografic, istoric, social și cultural. Prin identificarea și descrierea acestor „mărturii documentare” muzicale, dl Ghilaș ne face să înțelegem și ne demonstrează că spațiul nostru cultural, muzica noastră, a constituit, din timpuri îndepărtate, un obiect de mare interes pentru cei din afară. Aceste materiale reprezintă imaginea noastră culturală, conturată de autori, scriitori, muzicieni, călători, compozitori etc., europeni, așa cum ne-au văzut, ne-au perceput, ne-au înțeles și cum „ne-au auzit” pe plan muzical, pe parcursul a circa 400 sau 500 de ani.

Consider foarte important faptul că autorul a reușit să cuprindă o perioadă atât de mare de timp, practic, de la primele documente scrise, reușind, într-o expunere cronologică, reflectată în structura cărții, să se concentreze asupra detaliilor esențiale ale fiecărei epoci. A explorat, a redescoperit, a pus într-o lumină nouă chiar și unele informații, s-ar părea, cunoscute, mă refer, în special, la secolele XIX și XX.

¹ E-mail: diana.bunea@amtap.md

Deosebit de valoroase sunt riguroasele analize structurale muzicologice ale materialelor muzicale. Și nu mai puțin importante sunt aprecierile, comentariile și concluziile distinsului cercetător care ne oferă o viziune clară, explicită, foarte bine documentată, plasată într-un vast context istoriografic și cultural asupra acestor partituri. Aș vrea să aduc aici un singur citat, din subcapitolul 3.1., p. 94, reprezentativ în acest sens, expus ca o generalizare asupra celor *Trei dansuri valahe* din colecția de melodii a lui Edward Jones de la începutul secolului XIX. Demersul analitic migălos, de înaltă ținută academică nu rămâne „o literă moartă”, ci servește drept argument serios pentru justa apreciere a unor importante fenomene de transfigurare culturală ce aveau loc la acel timp: „În istoriografie sunt înscrise specimene de muzică ale unuia dintre cele mai reprezentative genuri artistice ale culturii orale naționale, cultivate la începutul secolului XIX atât în mediul național țărănesc cât și în cel monden. Este și o expresie, fie și una modestă, care a atras atenția străinilor asupra valențelor artistice ale muzicii și culturii dansului de la noi, care permite să proiecteze în spațiul occidental elementul identitar ca formă de decantare a imaginii profilului etnic. Văzută din optica celor trei dansuri, muzica națională face primii pași pe făgașul europenizării, constatare ce se întemeiază pe prezența scărilor diatonice și lipsa celor cromatice (absența secundelor mărite) în materia sonoră analizată, vădind eliberarea ei treptată de influențele orientale” – citat încheiat. De fapt, toate aceste aprecieri critice ce însoțesc bogatul material factologic și analitic ne arată că studiul dlui Ghilaș depășește calitatea de document în sine, reprezentând, de fapt, o sinteză științifică originală, de factură academică asupra unui vast material cu valoare de patrimoniu național.

În mod special aș vrea să accentuez valoarea acestui studiu pentru muzicienii-interpreți. Cunoaștem interesul enorm al interpreților, în special, europeni, pentru muzica veche – există și catedre de muzică veche la multe conservatoare și universități europene. Acest curent al „interpretării informată istoric” capătă tot mai multă popularitate – muzicienii sunt în permanentă căutare a unor partituri vechi, încă neinterpretate, cărora să le dea o „viață” scenică autentică.

Însă, poate mai puțin se cunoaște faptul că procesul de pregătire pentru interpretarea scenică sau înregistrare include o cercetare prealabilă foarte minuțioasă a surselor – atât pe plan istoriografic, teoretic (legat de structurile muzicale), dar, mai ales, pe plan interpretativ – ornamentica, componentele instrumentale, instrumentele propriu-zise sau stilistica adecvată curentului muzical sau epocii date.

Consider că demersul dlui Ghilaș reprezintă, în acest sens, o adevărată „găselniță” pentru acest domeniu, pentru că aici interpreții vor găsi numeroase informații prețioase în acest sens. Cel puțin, se va ști Ce și Unde să caute.

În altă ordine de idei, aș vrea să notez o observație foarte pertinentă a distinsului autor, ce apare de mai multe ori pe parcursul cărții, și anume, citez: „Nu toată muzica atestată de străini în secolele XVI-XVII trebuie confundată cu folclorul” (p. 45) – deci, mai larg – nu toată muzica națională poate fi neapărat folclorică. Să fim atenți la acest „clișeu” științific și să ne îndreptăm gândul la alte tipuri de muzici care au existat și s-au perindat în spațiul nostru cultural, în fiecare perioadă – muzica de curte, de salon etc., să facem distincție clară între acestea, cu toate concluziile ce urmează.

Nu pot să nu remarc și compartimentele dedicate muzicienilor care au fost purtători ai culturii naționale peste hotare, în special, lăutarii. Toate aceste informații impresionante, de mare interes public, sunt primite cu mare interes și de către studenți, la cursul de folclor pe care îl conduc.

În general, cercetarea în întregime, cu siguranță, va intra în listele de bibliografie obligatorie, nu doar la cursul de folclor, ci și la cel de muzică națională.

Cu siguranță, ar mai fi de menționat încă multe momente interesante legate de această cercetare. Nu în ultimul rând, vreau să menționez limbajul elegant, elevat al lucrării, de o ținută lingvistică impecabilă.

Însă, mă opresc aici, cu certitudinea că, pe măsură ce o voi studia mai minuțios voi descoperi noi dimensiuni ale subiectului abordat.

Vreau să închei prin a vă mulțumi pentru curajul științific de care ați dat dovadă elaborând această carte, un curaj și un profesionalism demn de marii înaintași ai școlii muzicologice românești.